

Силабус курсу:

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Ступінь вищої освіти:	магістр
Спеціальність:	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Рік підготовки:	2
Семестр викладання:	осінній
Кількість кредитів ЄКТС:	2,8
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	іспит

Автор курсу та лектор:

к.е.н., доц., Тищенко Олена Ігорівна			
вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові			
доцент кафедри фінансів та банківської справи			
посада			
tischenko_oi@snu.edu.ua	+38-050-855-96-81	Viber+380508559681	510 ГК, за розкладом
електронна адреса	телефон	месенджер	консультації

Викладач лабораторних занять:*

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові			
посада			
електронна адреса	телефон	месенджер	консультації

Викладач практичних занять:*

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові			
посада			
електронна адреса	телефон	месенджер	консультації

* – 1) дані підрозділи вносяться до силабусу в разі, якщо практичні та (або) лабораторні заняття проводить інший викладач, котрий не є автором курсу та лектором; 2) припустимо змінювати назву підрозділу на «Викладач лабораторних та практичних занять:», якщо лабораторні та практичні заняття проводить один викладач, котрий не є автором курсу та лектором.

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу:

Цілями дисципліни є: вивчення характеру впливу економічних законів на фінансову та іншу діяльність банку в конкретних умовах його функціонування; обґрунтування поточних і перспективних планів та контроль за їх виконанням; пошук резервів підвищення ефективності діяльності банку.

Курс може бути корисним здобувачам будь-якої спеціальності на магістерському рівні.

Результати навчання:

Знати: етапи та періодичність проведення аналізу банківської діяльності; послідовність проведення аналізу пасивних, активних операцій банків та їх фінансових результатів; основні показники оцінки якості кредитно-інвестиційного портфеля банку; шляхи мінімізації банківських ризиків, джерела підвищення ефективності банківської діяльності; методи аналізу та прогнозування щодо покращення діяльності банку тощо.

Вміти: визначати та аналізувати дотримання банком обов'язкових економічних нормативів; аналізувати пасивні операції банку, визначати розмір власного капіталу банку, оцінювати динаміка та структуру депозитного портфеля банку; аналізувати якість кредитного портфеля та можливості його покращення, визначати необхідні обсяги резервів на відшкодування можливих втрат від кредитних операцій банку; аналізувати доходи і витрати банку та приймати ефективні рішення щодо підвищення ефективності банківської діяльності.

Передумови до початку вивчення:

Для вивчення дисципліни "Аналітичне забезпечення банківської діяльності" здобувач вищої освіти попередньо має набути програмні результати навчання, пов'язані з основами економіки і фінансів банку, обліком результатів діяльності банку, основами менеджменту та підприємництва, економічного аналізу та економічної статистики у банку.

Мета курсу (набуті компетентності)

Метою вивчення вибіркової дисципліни «Аналітичне забезпечення банківської діяльності» є формування у студентів системи теоретичних знань та практичних навичок щодо проведення аналізу банківської діяльності, надання знань про систему показників та організацію процесу аналізу діяльності банківської установи.

В наслідок вивчення даного навчального курсу здобувач вищої освіти набуде таких компетентностей:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- здатність спілкуватися з представниками інших професій груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.
- здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).
- здатність складати та аналізувати фінансову звітність.
- здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування.
- знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.
- визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.
- знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.
- володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).
- розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування.
- володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.
- використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності.
- володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1.	Аналіз власного капіталу банку	Денна 2/0/2 Заочна 0,25/0/0	Сутність та класифікація власного банківського капіталу. Основні підходи до аналізу власного капіталу банку. Аналіз достатності власного банківського капіталу. Аналіз регулятивного капіталу. Аналіз дотримання банком нормативів капіталу. Розрахунок вартості власного капіталу. Аналіз статутного капіталу банку. Формування статутного капіталу під час створення банку. Аналіз збільшення та зменшення розміру статутного капіталу банку. Аналіз резервного капіталу, спеціальних фондів і резервів. Аналіз нерозподіленого прибутку банку. Аналіз дивідендної політики банку. Аналіз субординованого капіталу в структурі регулятивного капіталу банку. Використання методу коефіцієнтів для аналізу власного капіталу банку.	Презентації. Ділові ігри. Практичні завдання. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.
2.	Аналіз зобов'язань банку	Денна 2/0/2 Заочна 0,25/0/0	Сутність та класифікація зобов'язань банку. Аналіз динаміки та структури зобов'язань банку. Аналіз строкових депозитів та депозитів до запитання. Аналіз розвитку клієнтської бази банку. Аналіз використання міжбанківського кредиту у формуванні банківських ресурсів. Аналіз ефективності формування та використання ресурсів банку.	Презентації. Ділові ігри. Практичні завдання. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.
3.	Аналіз активних операцій банку	Денна 2/0/2 Заочна 0,25/0/0	Загальний аналіз активних операцій банку. Горизонтальний і вертикальний аналізи активних операцій банку. Аналіз активів банку з погляду їх ліквідності. Аналіз активів банку з погляду їх дохідності. Аналіз активів банку з погляду ризику. Аналіз кредитних операцій. Аналіз масштабів і динаміки кредитної діяльності банку. Аналіз оборотності кредитів. Аналіз погашення наданих кредитів. Аналіз пролонгованих кредитів. Аналіз простроченої кредитної заборгованості. Аналіз списаних кредитів і залишків кредитної заборгованості. Аналіз диверсифікації кредитних вкладень. Аналіз структури кредитного портфеля банку за групами ризику, галузевою ознакою, строками використання кредитних коштів, видами позичальників, характером і видами забезпечення. Аналіз якості кредитного портфеля банку з погляду ризику та з погляду захищеності від можливих втрат. Аналіз дохідності та ефективності кредитної діяльності банку. Аналіз валютних операцій. Аналіз масштабів, динаміки та структури валютних операцій банку. Аналіз валютних операцій банку за видами валют, резидентністю. Аналіз структури і динаміки залучених коштів в іноземній валюті. Аналіз кредитів банку, наданих в іноземній валюті. Аналіз дохідності валютних активів. Аналіз валютної позиції банку. Аналіз кореспондентської мережі банку в розрізі	Презентації. Ділові ігри. Практичні завдання. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			валют та резидентності. Аналіз обмінних операцій банку. Аналіз ефективності валютних операцій банку (аналіз доходів та витрат від валютних операцій банку). Аналіз інвестиційних та інших операцій банку з цінними паперами. Аналіз масштабів, динаміки та структури операцій банку з цінними паперами. Аналіз портфеля цінних паперів банку. Аналіз вартості грошей у часі та дисконтування. Аналіз доцільності капіталовкладень та аналіз методів фінансових інвестицій. Аналіз дотримання банком нормативів інвестування. Аналіз дохідності операцій банку з цінними паперами. Аналіз інших активно-пасивних операцій банку. Аналіз лізингових операцій банку. Аналіз масштабів, динаміки і структури лізингових операцій банку. Аналіз дохідності та рентабельності лізингових операцій банку. Аналіз факторингових операцій банку. Аналіз динаміки і структури факторингових операцій банку. Аналіз руху факторингових кредитів. Аналіз ризикованості та ефективності факторингових операцій.	
4.	Аналіз банківських послуг	Денна 2/0/2 Заочна 0,25/0/0,25	Аналіз розрахунково-касового обслуговування клієнтів. Аналіз обсягів та динаміки розрахункових і касових операцій банку в національній валюті. Аналіз кількості клієнтів і кількості відкритих рахунків. Аналіз залишків за рахунками. Аналіз оборотів за рахунками клієнтів. Аналіз касових оборотів. Аналіз розрахунково-касових операцій за групами клієнтів, типами рахунків, способами надання розрахункових документів, видами платіжних інструментів. Аналіз конкурентоспроможності банку щодо здійснення розрахунково-касового обслуговування клієнтів. Аналіз тарифів банку та результатів здійснення розрахунково-касового обслуговування клієнтів. Аналіз операцій з банківськими платіжними картками. Аналіз емісії банком платіжних карток. Аналіз конкурентного становища банку на ринку платіжних карток. Аналіз оснащення банками обладнанням для обслуговування платіжних карток. Аналіз залучення коштів банку у розрізі рахунків. Аналіз кількості карткових рахунків та обсягів коштів, залучених на карткові рахунки. Структурний аналіз операцій з платіжними картками за видами платіжних систем, за видами платіжних карток, за категорією клієнтів. Аналіз активності та використання платіжних карток клієнтами. Аналіз ризиків та ефективності операцій банку з платіжними картками. Аналіз нетрадиційних банківських послуг. Аналіз масштабів, динаміки та структури нетрадиційних банківських послуг. Аналіз трастових операцій банку. Аналіз обсягів та	Презентації. Ділові ігри. Практичні завдання. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			структури доходів і витрат за трасовими операціями банку. Аналіз депозитарних банківських послуг. Аналіз обсягів та ефективності депозитарної діяльності банку. Аналіз операцій з банківськими металами. Аналіз масштабів, динаміки та структури операцій з банківськими металами. Аналіз ефективності здійснення операцій з банківськими металами. Аналіз надання послуг з оренди індивідуальних банківських сейфів. Аналіз діяльності банку з дистанційного обслуговування клієнтів (мобільний банкінг, телефонний банкінг, інтернет-банкінг тощо). Аналіз ефективності надання банком послуг з дистанційного обслуговування клієнтів. Аналіз обсягів доходів і витрат від надання нетрадиційних банківських послуг.	
5.	Аналіз доходів і витрат банку	Денна 2/0/2 Заочна 0/0/0,25	Загальні підходи до аналізу доходів і витрат банку. Аналіз обсягів, динаміки і структури доходів банку. Аналіз процентних доходів банку. Аналіз непроцентних доходів банку. Факторний аналіз доходів банку. Коефіцієнтний аналіз рівня доходності банку. Аналіз обсягів, динаміки і структури витрат банку. Аналіз процентних витрат банку. Аналіз непроцентних витрат банку. Факторний аналіз витрат банку. Коефіцієнтний аналіз витрат банку.	Презентації. Ділові ігри. Практичні завдання. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.
6.	Аналіз фінансових результатів, рентабельності та ліквідності банку	Денна 2/0/2 Заочна 0/0/0,25	Загальний аналіз прибутку і рентабельності банку. Аналіз динаміки і структури прибутку банку. Факторний аналіз фінансових результатів і рентабельності банку. Аналіз ефективності діяльності банку. Аналіз ефективності банківської діяльності на макрорівні. Аналіз динаміки доходів, витрат, прибутків, і рентабельності банківських установ. Аналіз прибутковості окремих банківських продуктів, клієнтів, ринків. Аналіз ліквідності банку. Методи та прийоми аналізу ліквідності банку. Аналіз дотримання банком нормативів ліквідності. Аналіз якості активів банку з погляду їх ліквідності. Аналіз банківських ресурсів з погляду ліквідності. Аналіз потреби банку в ліквідних коштах.	Презентації. Ділові ігри. Практичні завдання. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.
7.	Аналіз і оцінка банківських ризиків та фінансового стану банку	Денна 2/0/2 Заочна 0/0/0,25	Сутність та методи управління банківськими ризиками. Аналіз кредитного ризику банку. Факторний аналіз кредитного портфеля банку. Аналіз дотримання банком нормативів кредитного ризику. Оцінка та управління валютним ризиком банку. Аналіз ризиків інвестиційної діяльності банку. Аналіз процентного ризику. ГЕП-менеджмент та аналіз дюрації. Аналіз загального розміру банківських ризиків. Аналіз фінансової стійкості банківської установи. Аналіз ділової активності банку. Аналіз ефективності управління. Рейтингові системи оцінки фінансового стану банків. Рейтингова система CAMELS.	Презентації. Ділові ігри. Практичні завдання. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.

Рекомендована література

Основна література

Законодавчі і нормативні матеріали:

1. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. №679-XIV // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. №2121-III // www.rada.gov.ua
3. Закон України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» від 05.04.2001 р. №2346-III // www.rada.gov.ua
4. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. №2664-III // www.rada.gov.ua
5. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України. Затверджена постановою Правління Національного банку України №373 від 24.10.2011р. // <https://www.google.com/search?sxsrf=ACYBGNSzJzbX6mHfD>
6. Положення про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою SAMELS, затверджене постановою Правління НБУ № 171 від 08.05.2002 (зі змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02#Text>
7. Положення про порядок встановлення Національним банком України лімітів відкритої валютної позиції в безготівковій та готівковій формах та контроль за їх дотриманням уповноваженими банками, затверджене постановою Правління НБУ № 290 від 12.08.2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0946-05#Text>
8. Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні, затверджене постановою Правління НБУ № 806 від 11.12.2014 (зі змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0806500-14#n22>
9. Положення про порядок формування та використання банками резервного фонду, затверджене постановою правління НБУ № 334 від 08.08.2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0749-01#Text>
10. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, затверджене постановою Правління НБУ № 615 від 17.09.2015 (зі змін. і доп.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15#n35>
11. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління НБУ №368 від 28.08.2001р. (із змін. і доп.). [Електр. ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#n25>

Основні підручники та навчальні посібники:

1. Аналіз банківської діяльності / уклад. Н.О. Станіславчук. Умань: Візаві, 2018. 191 с.
2. Аналіз банківської діяльності: навчальний посібник / О.І. Копилюк, О.М. Музичка. Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2016. 416 с.
3. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А.М.Герасимович, М.Д.Алексеев, І.М.Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А.М.Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2005.–599 с.
4. Васюренко О. В., Волохата К. О. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 463 с.
5. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури. 2018. 485 с.
6. Щибиволок З.І. Аналіз банківської діяльності. Навчальний посібник К.: Знання 2017. 309 с.
7. Чмутова І.М Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. / Чмутова І.М., Тисячна Ю.С.; Харк. нац. екон. ун-т. Х.: Вид. ХНЕУ, 2012. 307 с.

Додаткова

1. Банківські операції: Підручник.- 3-тє вид., перепоб. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; за заг. ред. А. М. Мороза. - К.: КНЕУ, 2008. – 608 с.
2. Банківська справа : навч. посіб. / Н. Д. Фаюра, Т. О. Мулик, О. М. Чухно, В. О. Ключковська. Вінниця : РВВ ВНАУ, 2010. 192 с.
3. Батракова Л. Г. Экономический анализ деятельности коммерческого банка. Изд. 2-е, перераб. и доп.: Учебник для вузов. – М.: Логос, 2005. – 368 с.
4. Біляєва В. Ю. Визначення рівня фінансової стійкості банків України / В. Ю. Біляєва. БізнесІнформ. 2015. № 9. С. 314–319.
5. Буевич С. Ю. Анализ финансовых результатов банковской деятельности : учебное пособие / С. Ю. Буевич, О. Г. Королев. – 2-е изд. – М. : КНОРУС, 2005. – 160 с.
6. Бутинець Ф. Ф. Аналіз діяльності комерційного банку. – Житомир: Рута, 2001. – 384 с.
7. Волошин И. В. Оценка банковских рисков: новые подходы. – К.: Ольга, Ника-Центр, 2004. – 216 с.
8. Герасимович А. М. Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу банку / А. М. Герасимович. Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана. 2011. № 1. С. 17–26.
9. Глущенко В. В., Кизим М. О., Чанг Хонгвен. Анализ и регулирование деятельности коммерческого банка. - Х.: БизнесІнформ, 2000. – 76 с.
10. Грюнинг Х. ван, Брайович Братанович С. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском / Пер. с англ.; вступ. сл. д.э.н. К. Р. Тагирбекова. М.: Издательство «Весь Мир», 2007. – 304с.
11. Економічний аналіз: Навч. посібник / За ред. М.Г.Чумаченка.- К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.
12. Збірник задач з аналізу банківської діяльності: Навч. посіб. / А. М. Герасимович, І. М. Парасій-Вергуненко, Л. О. Примостка та ін.; За ред. проф. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2006. 504 с.
13. Костюченко Т. І. Ліквідність комерційного банку: управління та регулювання / Т.І. Костюченко. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2013. № 2. С. 86-92.
14. Кочетков В. М., Омельченко О.В. Основы анализа деятельности коммерческого банка: Навч. посібник. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 96 с.
15. Рябініна Л. М. Банківські операції: навчальний посібник / за ред. Рябініна Л. М. Одеса: ОДЕУ, 2011. 536 с.
16. Скоморович І. Г. Банківські операції : підручник / І. Г. Скоморович. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 532 с.
17. Управління банківськими ризиками: Навч. посіб. / Л. О. Примостка, П. М. Чуб, Г. Т. Карчева та ін.; За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. К.: КНЕУ, 2007. 600 с.
18. Щибиволок З. Аналіз банківської діяльності: Навч. посіб. К.: Знання, 2007. 311с.

Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій з дисципліни «Аналітичне забезпечення банківської діяльності» для студентів спеціальності 072 Фінанси банківська справа та страхування / Укладач: Тищенко О.І. – Сєверодонецьк: Видавництво Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля, 2019. – 84 с. електронне видання.
2. Методичні вказівки до проведення практичних занять з дисципліни «Аналітичне забезпечення банківської діяльності» для студентів спеціальності 072 Фінанси банківська справа та страхування / Укладачі: Тищенко О.І. – Сєверодонецьк: Видавництво Східноукраїнського національного університету ім. В.І. Даля, 2020. – 21 с. електронне видання.
3. Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Аналітичне забезпечення банківської діяльності» для студентів спеціальності 072 Фінанси банківська справа та страхування / Укладачі: Тищенко О.І. – Сєверодонецьк: Видавництво Східноукраїнського національного університету ім. В.І. Даля, 2021. – 24 с. електронне видання.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів
Практичні завдання	30
Тести	25
Індивідуальні завдання	15
Іспит	30
Разом	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Дотримання академічної доброчесності за курсом ґрунтується на внутрішньо-університетській системі запобігання та виявлення академічного плагіату, що базується на низці внутрішніх положень СНУ ім. В. Даля та вимогах чинного законодавства. Під час вивчення курсу здобувачі виконують різні індивідуальні текстові роботи (виступи, доповіді, реферати, індивідуальні контрольні завдання), які перевіряються на унікальність за допомогою Internet-джерела (Antiplagiarism.net.). До текстових робіт висуваються вимоги, за якими усі запозичення мають бути оформлені за допомогою актуальних посилань на відповідних авторів. Під час складання екзаменаційних тестів списування із будь-яких джерел суворо заборонено.

Завдання і заняття:

Під час викладання курсу використовується студентоцентризований підхід у формі проведення практичних/семінарських занять у малих групах, проблемно-орієнтованої структури лекційного матеріалу, що викладається, та групових/індивідуальних консультації (теоретичних та проектних) за курсом. Активно застосовується форма самопідготовки здобувачів на основі бібліотечних фондів та Інтернет-ресурсів. У межах пропонованого лекційного матеріалу відбувається заохочення здобувачів до самонавчання (позанавчальної роботи) за допомогою проходження спеціальних курсів (on-line / of-line) на навчальних платформах та в інших (ліцензований у встановленому порядку) навчальних закладах. Надання підтверджуючих документів (сертифікатів, дипломів) є підставою для зарахування: 1) певних тем у межах дисципліни із зарахуванням відповідної кількості кредитів (балів); 2) дисципліни загалом за умови, якщо кількість кредитів у документі з позанавчальної роботи дорівнює (або є більшою) за загальну кількість кредитів за дисципліною та співпадіння тематичної структури курсу. Зарахування кредитів за дисципліною відбувається згідно до Положення про порядок зарахування результатів навчання, отриманих в формальній та неформальній освіті, а також визначення та ліквідації академічної різниці у СНУ ім. В. Даля. Заплановані робочою програмою за курсом індивідуальні завдання, реферати, доповіді до семінарів, виступи на практичних заняттях й інші форми індивідуальної роботи мають бути виконані у визначені терміни і оцінені відповідно до шкали, яка подана у програмі. Вимогами до аудиторних занять є: проведення занять на регулярній та своєчасній основі, забезпечення необхідними технічними засобами та роздавальним матеріалом. Відсутність здобувача на заняттях (з будь-яких причин) не звільняє його від вивчення теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань. Строки виконання та здачі завдань визначаються індивідуально кожному здобувачеві з урахуванням причин відсутності на заняттях. В разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність та ін.) терміни можуть бути переглянуті у сторону збільшені за письмовим погодженням з завідувачим кафедрою та деканом факультету.

Поведінка в аудиторії:

На аудиторні заняття здобувачі мають з'являтися вчасно відповідно до діючого розкладу занять, яке міститься на сайті університету. Під час занять усі його учасники мають дотримуватися вимог техніки безпеки. В аудиторії мають зберігатися етичні та взаємоввічливі відносини з дотриманням зворотного зв'язку. Здобувачі під час занять мають бути зосередженими і не заважати викладачеві проводити заняття; вони не повинні залишати аудиторію без звернення до викладача за дозволом. Під час здійснення аудиторного контролю здобувачі мають бути підготовленими у межах теми або всього курсу; розраховувати лише на власні знання; не заважати іншим проходити контрольні заходи; виконувати усі вимоги викладача до поточного та підсумкового контролю знань.